

3. Смирнов Є. М. Визначення та класифікація основних видів конкурентоспроможності підприємства / Є.М. Смирнов // Європейський вектор економічного розвитку : Зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 2 (9). – С. 190-198.
4. Футало Т. В. Конкурентна політика в процесах лібералізації світової торгівлі / Т. В. Футало // Вісник ЛКА. Економічна серія. – 2005. – Вип. 18. – С. 200-203.

Наумова Л.М.

УДК 338.1

КОНЦЕПЦІЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЇЇ СИРОВИННОЇ БАЗИ

Анотація. Статтю присвячено формуванню програми розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази. Запропоновано заходи щодо стимулювання розвитку виробництва і переробки текстилю з боку держави. Встановлено довгострокові та короткострокові цілі розвитку, визначено напрямки структурної перебудови галузі, науково-технічного забезпечення розвитку, удосконалення виробничих відносин і системи управління.

Аннотация. Статья посвящена формированию программы текстильной промышленности и ее сырьевой базы. Предложены меры по стимулированию развития производства и переработки текстиля со стороны государства. Установлены долгосрочные и краткосрочные цели развития, определены направления структурной перестройки отрасли, научно-технического обеспечения развития, совершенствования производственных отношений и системы управления.

Summary. This article is devoted to the formation program of the textile industry and its resource base. Some measures to stimulate production and processing of textiles from the state. Established long-term and short-term development goals, and the direction of restructuring industry, science and technology to ensure the development and improvement of industrial relations and management system.

Постановка проблеми. Текстильна промисловість є однією з важливіших галузей народного господарства, яка забезпечує населення життєво необхідною продукцією. Ця галузь сьогодні є однією з найбільш розвинутих в світі. Обсяги виробництва текстильної продукції у світі перебільшують обсяги виробництва продукції галузей машинобудування, воєнно-промислового комплексу, хімічної промисловості. Товарні потоки текстильної сировини і продукції багато в чому визначають стан світової економіки і розвитку регіонів.

Сьогодні в Україні більшість підприємств текстильної промисловості та її сировинної бази знаходиться у скрутному становищі, яке характеризується зниженням обсягів виробництва, збитковістю, втратою робочих місць тисячами робітників. Маючи великий промисловий, технологічний, кадровий, науковий потенціал, галузь знаходиться в стадії регресу, вихід з якої ускладнюється дією численних об'єктивних і суб'єктивних чинників, серед яких найвагомішими є: занепад сировинної бази, нестача фінансових ресурсів, недосконалість технологій, недостатня підтримка держави тощо. Але головною проблемою залишається несистемність і невпорядкованість перетворень, відсутність єдиного стратегічного бачення майбутнього галузі. Через невизначеність стратегічних напрямків розвитку текстильної промисловості подальше існування цієї важливої для економіки України галузі знаходиться під загрозою.

Важкий стан текстильних підприємств негативно вплинув на сировинну базу текстилю. Процес відродження текстильного виробництва повинен бути забезпечений необхідною кількістю вітчизняної текстильної сировини, що дозволить забезпечити сталість розвитку, тому необхідною умовою є одночасний ріст промислового виробництва та сировинної бази.

Важливе місце у розвитку сировинної бази текстилю і текстильної промисловості займає наукова розробка проблем реформування відносин підприємств у технологічному ланцюгу виробництва текстильної продукції. Вирішення проблем сільськогосподарського виробництва текстильної сировини і текстильної промисловості потребує переосмислення теоретичних і методичних основ формування стратегії розвитку, формування принципово нового економічного механізму функціонування галузі, запровадження нових форм організації виробництва на основі поглиблення агропромислової інтеграції, удосконалення фінансових відносин, інвестиційно-інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності продукції. Саме це і зумовило вибір теми статті.

Огляд літератури. Дослідженню напрямків формування стратегії розвитку текстильної промисловості та аграрного сектору присвятили свої роботи відомі вітчизняні та закордонні вчені [1-8].

Науковими дослідженнями у тій чи іншій мірі охоплено більшість питань, що стосуються розвитку аграрно-промислових виробничих систем, але вивчення проблеми не можна вважати всебічним. Недостатньо вивченою залишається проблема комплексного узгодженого розвитку сировинної бази текстилю та промислових текстильних підприємств. Як правило переважають дослідження відокремленого розвитку складових технологічного ланцюга виробництва текстильної продукції. Більшість праць присвячені проблемам виходу з кризи конкретних підгалузей текстильної промисловості та виробництва конкретних видів сировини. Відсутній системний погляд на проблему відносин підприємств галузі і міжгалузевих відносин.

Питання розвитку розглядаються в контексті окремих актуальних напрямків реформування галузі, а не всієї сукупності проблем, об'єднаної єдиними стратегічним задумом.

Мета статті. Стаття присвячена актуальним проблемам подолання кризового стану сировинної бази текстильної промисловості. Метою статті є розробка прикладних концептуальних засад формування та впровадження ефективної стратегії розвитку сировинної бази текстильної промисловості України та обґрунтування механізмів стимулювання прогресивного розвитку виробничої системи текстильної промисловості та її сировинної бази з урахуванням передумов, проблем, особливостей і сучасних тенденцій розвитку виробництва текстилю.

Основний розділ.

В нашій країні традиційно використовується програмний підхід до регулювання розвитку економіки, окремих галузей і комплексів. Програмний підхід запроваджуваний з часів планової економіки довів свою дієздатність, хоча його дієвість цілком залежить від механізму реалізації програми, контролю за процесом реалізації і своєчасного регулюючого впливу. Через відсутність дієвого механізму регулювання часто не виконувалися програми розвитку економіки. Разом з тим, слід відокремитися від некомпетентного втручання у економічну діяльність підприємств галузі з боку органів державного регулювання, слід поширити застосування економічних методів.

В сучасних умовах прогресивний розвиток текстильної промисловості та її сировинної бази має відбуватися на основі аграрно-текстильної інтеграції. Це має стати стратегічним курсом, націленим на докорінне, якісне перетворення галузі. Підйом текстильної промисловості на принципово новий організаційно-економічний рівень, інтенсифікація розвитку, досягнення світового рівня якості продукції, продуктивності і ефективності виробництва є орієнтиром, рубежем розвитку.

Вищою ціллю стратегії розвитку текстильної галузі є задоволення населення в продукції галузі. Орієнтиром при цьому мають бути не норми споживання і не платоспроможний попит, а реальний попит. Важливо не тільки задовольнити населення продукцією у необхідній кількості, але й зробити її доступною. Реалізація цієї цілі вимагає економічного розвитку виробництва на основі аграрно-текстильної інтеграції, підвищення ефективності виробництва на основі використання досягнень науки, підвищення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому і зовнішньому ринках. Стратегічний курс має полягати в тому, щоб на засадах галузевого протекціонізму здійснити перехід до вищої організації і ефективності галузі з розвинутими виробничими силами, виробничими відносинами, налагодженим господарчим механізмом.

Короткостроковими цілями стратегії розвитку мають бути:

- удосконалення системи управління розвитком текстильної галузі, механізму господарювання шляхом створення аграрно-текстильних формувань – стратегічних альянсів, що являють собою єдині виробничо-господарські комплекси мережного характеру і складаються з текстильних комбінатів, дрібніших текстильних підприємств, сільськогосподарських підприємств, швейних і трикотажних виробництв, науково-дослідницьких, проектно-конструкторських, торговельних та інших підприємств;
- стабілізація і нарощування виробництва текстильної сировини;
- досягнення повнішого використання існуючих виробничих потужностей, ритмічності виробництва, трудових ресурсів;
- поступове технічне переозброєння і реконструкція виробництва;
- збереження наукового потенціалу і посилення орієнтації науково-технічного розвитку на вирішення проблем текстильної промисловості та її сировинної бази.

Розвиток текстильної промисловості та її сировинної бази вимагає докорінних структурних перетворень. Необхідно вжити організаційно-економічні заходи для того, щоб текстильна промисловість і виробництво сировини для неї управлялося і регулювалося як одне ціле на всіх рівнях. Це дасть можливість повніше задовольняти потреби споживачів, усунути вузькі місця по всьому технологічному ланцюгу, підвищити взаємну відповідальність, ефективність використання ресурсів. Слід відсторонитися від розділу технологічного ланцюга текстильного виробництва на аграрну і промислову складові і ввести поняття аграрно-текстильного виробництва, змістом якого має бути інтегроване виробництво, що охоплюватиме весь технологічний ланцюг – від сільськогосподарського виробництва текстильної сировини до виробництва і реалізації готових виробів. Організаційною формою такого виробництва має стати стратегічний агротекстильний альянс. Такий підхід до організації виробництва відповідатиме соціальній орієнтації виробництва на задоволення потреб населення.

У зв'язку з цим головну увагу слід приділяти відродженню і подальшому прогресивному розвитку сировинної бази текстилю в Україні. Саме сировинна база є передумовою, базою розвитку всього текстильного виробництва. Неодмінною умовою прогресивного розвитку текстильної галузі є зміцнення і підвищення ефективності сировинної бази, повне задоволення потреб промислових підприємств в сировині.

Необхідно перевести сільськогосподарське виробництво сировини на індустріальну основу, запровадити новітні системи ведення господарства, підвищити продуктивність вівчарства та врожайність льонарства, запровадити і поширити технології вирощування бавовни, підвищити якість сировини і її вихід, зміцнити кормову базу та генетичний фонд. При цьому провідна роль належить інвестиційній політиці, яка повинна забезпечити підвищення ефективності насамперед тих ланок, що відстають у розвитку (сільськогосподарське виробництво сировини). Інвестиційна політика має сприяти збалансованому розвитку складових альянсу на основі оптимізації вкладень у ресурсну і переробну сфери. Оскільки галузь забезпечена виробничими потужностями, які сьогодні є неповністю завантаженими, слід зосередитися на технічному переозброєнні і реконструкції існуючих виробництв.

Удосконалення також потребує організація виробництва, заготівлі, транспортування, зберігання сировини. Вирішальну роль мають зіграти інтегровані агротекстильні альянси.

Важливе значення має технічне переозброєння і підвищення ефективності роботи виробничої інфраструктури в межах інтегрованого виробництва.

В перспективі слід приділяти увагу удосконаленню розміщення продуктивних сил, що повинне не тільки відповідати потребам підвищення ефективності виробництва, але й розвитку регіонів. Необхідно передбачити покращення структури територіально-виробничих комплексів, наближувати підприємства первинної обробки до сировинної бази, зокрема у вівчарстві, повніше використовувати інноваційні ресурсозберігаючі технології первинної обробки в місцях сировинної бази.

Необхідно здійснити перехід до нового рівня організації виробництва, нової моделі галузі зі збалансовано розвинутими всіма ланками технологічного ланцюга і налагодженим механізмом господарювання. Цей розвиток повинен відбуватися на основі використання останніх досягнень науки, їх комерціалізації шляхом активізації інноваційної діяльності. Головним питанням економічної стратегії держави має бути здійснення реконструкції текстильної промисловості та її сировинної бази шляхом впровадження передових технологій, що дозволять оперативно реагувати на зміну попиту і забезпечать випуск найбільш ефективної продукції.

Слід підсилити інтеграцію науки з виробництвом текстилю. Необхідно всебічне сприяння нарощуванню і впровадженню науково-технічного потенціалу галузі, здійснення наукових досліджень, спрямованих на інтенсивний розвиток виробництва. Особливо важливо приділяти увагу підвищенню ефективності використання сировини, матеріалів, палива та енергії на всіх стадіях виробництва – від сільського господарства до виробництва кінцевої продукції і її використання. Зниження матеріаломісткості і енергомісткості виробництва є важливішими завданнями наукових розробок.

Ще одним важливим напрямом має стати підвищення якісних показників продукції текстильної промисловості, яка має відповідати сучасним споживчим вимогам. Це сприятиме не тільки підвищенню конкурентоспроможності продукції, але й більш повному задоволенню потреб споживачів.

Розвиток галузі має відбуватися на засадах галузевого протекціонізму з метою забезпечення незалежності від іноземних виробників. Це передбачає захист внутрішнього ринку товарів текстильної промисловості із використанням методів адміністративного регулювання: ліцензування, квотування, стандартизації і сертифікації тощо. Необхідно сприяти оптимізації експорту-імпорту текстильної сировини в інтересах вітчизняного виробництва і експорту продукції галузі.

Необхідними умовами забезпечення прогресивного розвитку галузі є удосконалення виробничих відносин, забезпечення їх відповідності розвитку виробничої системи і усунення негативних явищ.

Увагу слід приділяти зміцненню аграрно-текстильної інтеграції на основі довгострокових зв'язків (стратегічної угоди) і інтеграції власності підприємств альянсу. Розвиток виробництва у сільському господарстві, поглиблення інтеграції сприятимуть зближення, а в перспективі і злиттю аграрної і промислової власності в результаті зміцнення обох складових технологічного ланцюга.

Держава повинна сприяти формуванню, зміцненню і поширенню у колективах підприємств ідей підтримки інтеграції і причетності до справи загальнодержавного значення.

Необхідно сприяти утворенню дієвого механізму розподілу прибутків і ризиків між учасниками альянсу у найбільш ефективній пропорції, забезпечувати контроль за внеском і споживанням кожного учасника альянсу, підвищити зацікавленість, особливо сільськогосподарських виробників, у підвищенні результатів виробництва в усій галузі.

Важливим завданням є удосконалення відносин обміну в структурі альянсу, підвищення сталості господарських зв'язків, дотримувати співвідношення між попитом і пропозицією між ланками виробництва, оптимізувати обіг матеріальних і грошових ресурсів. Це має досягатися через державний контроль за процесами формування і діяльності агротекстильних альянсів.

Прогресивний розвиток галузі вимагає удосконалення системи регулювання галузі, що повинна спиратися переважно на економічні методи регулювання і гарантувати сталість встановлених державою умов розвитку, створеного економічного клімату в галузі. Механізм державного регулювання повинен забезпечити узгодження інтересів окремих підприємств, агротекстильного альянсу, колективів робітників з загальнодержавними і загальнонародними інтересами і використовувати їх як рушійну силу розвитку галузі.

Система регулювання розвитку має бути націлена на досягнення вищої цілі розвитку – найбільш повне задоволення потреб суспільства в продукції текстильного виробництва при зниженні витрат ресурсів виробництва.

При формуванні механізму регулювання розвитку галузі слід дотримуватися принципу оптимального співвідношення самостійності альянсів і регулюючого впливу держави. Увага органів влади має бути спрямована на досягнення стратегічних завдань розвитку, здійснення єдиної державної політики в сфері структурної перебудови галузі, інвестиційно-інноваційної діяльності, узгодженості і спряженості виробничих потужностей, розміщення продуктивних сил, регіонального розвитку, соціальних програм, цін і тарифів, фінансів, податків.

Необхідно сприяти посиленню централізації в системі управління агротекстильних альянсів у вирішенні стратегічних завдань розвитку. Централізація системи управління альянсу передбачає наділення центру управління альянсу не тільки координаційною функцією але й функцією планування діяльності інтегрованого виробництва. Внутрішнє планування діяльності агротекстильних альянсів повинне спиратися не лише на дійсний ринковий попит, але й враховувати потреби населення і народного господарства в перспективі.

Слід здійснити роботу з удосконалення системи ціноутворення в аграрно-текстильному виробництві. Ціни на ресурси, напівфабрикати і готову продукцію повинні враховувати рівень здійснюваних витрат і якість продукції, стимулювати узгоджений розвиток всіх ланок виробництва, особливо сільськогосподарського виробництва.

Саблук П.Т. вважає, що розвиток сільського господарства неможливий без фінансової підтримки держави, при цьому він вказує, що цю підтримку слід здійснювати через ціновий механізм, а не лише через бюджет [9].

У виробництві текстильної сировини регулювання цін і раціональний перерозподіл прибутку від реалізації кінцевої продукції може досягатися за рахунок регулюючої дії агротекстильного альянсу. При цьому, державі надається роль спостерігача і, якщо треба арбітра, що має контролювати та захищати паритет цін.

Висновки

В статті запропоновано заходи щодо стимулювання розвитку виробництва і переробки текстилю, розроблено основні положення концепції програми розвитку сировинної бази текстилю та текстильної промисловості. Для досягнення поставлених завдань розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази необхідно:

- сприяти запровадженню сучасних організаційних структур – агротекстильних альянсів, на основі інтеграції, концентрації і спеціалізації виробництва;
- слід підсилити дієвість централізованого регулювання розвитку галузі і разом з цим забезпечити самостійність інтегрованих об'єднань;
- необхідно перейти до економічних методів регулювання розвитку галузі, удосконалити механізм контролю за діяльністю альянсів, фінансово-кредитний механізм, систему ціноутворення;
- оптимізувати галузеве і територіальне регулювання розвитку галузі.

Подальші дослідження слід здійснювати у напрямку формування механізму реалізації програми розвитку, системи управління розвитком текстильної промисловості та її сировинної бази.

Джерела та література

1. Кузник Б. Специализация сельского хозяйства в условиях рыночной экономики. // Экономика Украины. – 1995. – №4. – С. 53-59.
2. Магомедов М. Д., Рыбин А. В. Механизм распределения прибыли в интеграционных системах АПК. // Пищевая промышленность. – 2003. – №1. – С.8-9.
3. Мозер Г. Відродження легкої промисловості – проблема загальнодержавна // Легка промисловість. – 1998. – №3. – С. 5-6.
4. Омельченко В. Д. Проблеми щодо конкурентоспроможності продукції української легкої промисловості // Легка промисловість. – 2002. – №3. – С. 51.
5. Сарибеков Г. С., Кулиш И. Н. Инновационный комплекс как эффективный путь решения проблемы возрождения текстильной отрасли Украины // Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины. – 2003. – № 1 (7). – С. 53-57.
6. Сокол А. Овцеводство Украины : современное состояние и пути возрождения // Экономика Украины. – 2000. – № 6. – С. 66-70.
7. Скороченко А. Ф. Сучасний стан та перспективи льонарства і коноплярства в Україні. – К., 1997. – 28 с.
8. Черній Ю. Аналіз роботи підприємств легкої промисловості України. // Легка промисловість. – 2002. – №3. – С. 3-4.
9. Саблук П. Т. Економічні інтереси як основа розвитку аграрного виробництва // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 3-6.